

ÜNİVERSİTE ÖĞRENCİLERİNİN MÜZİK TERCİHLERİ VE SALDIRGANLIKLA İLİŞKİSİ*

Doç. Dr. Nihan YAĞIŞAN¹

ÖZET

Araştırmalar bireylerin müzik tercihleri ile birtakım kişilik özellikleri arasında sıkı bağlar bulunduğunu göstermektedir. Bireyin beğenileriyle müzik tercihlerinin ve kişilik yapısının yakın bir ilişki içinde olması bu tercihlerin -bireyin kişilik özelliklerinin bir uzantısı olan- davranışlarıyla da etkileşim içinde olduğu düşüncesini beraberinde getirmektedir. Bu etkileşim olumlu olduğu kadar olumsuz boyutlarda da kendini gösterebilmektedir. Kişilik özellikleri ve bireysel davranışlardan biri de saldırganlıktır. Bu çalışma, üniversite öğrencilerinin müzik tercihlerini çeşitli demografik, sosyokültürel ve müziksel değişkenler çerçevesinde inceleyerek, bunların ‘saldırganlık’ davranışıyla ilişkisini tespit etmek amacıyla yapılmıştır.

Bu araştırmada tekil ve ilişkisel tarama modellerinden yararlanılmıştır. Araştırma Selçuk Üniversitesinin farklı fakültelerinde öğrenim gören 308 öğrenciyle gerçekleştirilmiştir. Veri toplama aracı olarak; öğrencilerin müzik tercihlerini ve birtakım değişkenlerle ilişkisini ortaya çıkarmaya yönelik ‘kişisel bilgi formu’ ve bireylerin saldırganlık düzeylerini belirlemek amacıyla ‘saldırganlık ölçeği’ kullanılmıştır.

Araştırmadan elde edilen bulgulara göre; öğrencilerin ve ailelerinin tercih ettikleri müzik türleri arasında benzerlik vardır. Öğrenciler, müzikal faktörler ile şarkı sözlerinin her ikisinin de tercihlerinde etkili olduğunu ve kendilerine yakın buldukları türleri tercih ettiklerini belirtmişlerdir. Öğrencilerin saldırganlık boyutlarına ilişkin farklı müzik türlerinde farklı puan ortalamaları elde ettikleri görülmüştür. Söz, saldırganlık öfke, düşmanlık ve dolaylı saldırganlık davranışları tercih edilen müzik türüne göre anlamlı olarak değişmezken, fiziksel saldırganlık davranışları müzik türüne bağlı olarak anlamlı şekilde değişmektedir.

Anahtar Kelimeler: Üniversite Öğrencileri, Müzik Tercihleri, Kişilik Özellikleri, Saldırganlık

* Bu çalışma 12-14 Eylül 2012 tarihleri arasında Marmara Üniversitesi Atatürk Eğitim Fakültesi tarafından düzenlenen 21. Ulusal Eğitim Bilimleri Kongresi’nde bildiri olarak sunulmuştur.

¹ Necmettin Erbakan Üniversitesi Ahmet Keleşoğlu Eğitim Fakültesi Müzik Eğitimi Anabilim Dalı nihanyagisan@yahoo.com

MUSICAL PREFERENCES OF UNIVERSITY STUDENTS AND THE CORRELATION OF THESE PREFERENCES WITH AGGRESSIVENESS

ABSTRACT

Current research findings indicate that there are strong connections between individuals' musical preferences and their various personality characteristics. The close relationship between an individual's personality and his/her musical likes and preferences makes us think that these preferences interact with behaviors, which are an extension of the individual's personality traits. This interaction shows itself not only in positive dimensions but also in negative ones. Aggressiveness is a part of personal characteristics and individual behaviors. This study was carried out to discover university students' musical preferences within the framework of various demographic, socio-cultural and musical variables and the correlation between these preferences and aggressive behaviors.

Individual and relational screening models were utilized in this study. The study was carried out with 308 students studying at different faculties of Selçuk University. As the data collection tools, the researchers used 'personal information form,' intended for discovering learners' musical preferences and the correlation between these preferences and various variables and 'aggression scale' intended for determining the level of aggressiveness.

According to the findings of the study, music type preferences of the learners and their families are similar. Students reported that both musical factors and lyrics were influential in their preferences and they prefer the music types which they find intimate. It is seen that the students had different mean scores for different music types in relation to aggressiveness dimensions. While oral aggressiveness, rage, hostility and indirect aggressiveness do not differ based on preferred type of music, physical aggressiveness significantly differ based on preferred type of music.

Keywords: University Students, Music Preferences, Personality Characteristics, Aggressiveness

1.GİRİŞ

Müzik, çağımızda psikiyatrik tedavilerden, işyerlerinde üretimin artırılması, öğrenmenin hızlandırılması hatta bitki ve hayvanlardan daha fazla verim alınması gibi pek çok konuda yardımcı alan olarak kullanılmaktadır. Pek çok alanda bu kadar etkili olduğu düşünülen müziğin acaba bireyler üzerindeki etkisi nasıldır. Başka bir deyişle, müzik psikolojik anlamda kişileri ne derece etkilemektedir. Ya da bireylerin kişilikleri veya psikolojik durumları mı müzik tercihlerini belirlemektedir? Elbette ki bu soruların cevabını vermek kitleler üzerinde yapılacak yoğun araştırmalarla mümkündür. Ancak ortada bir gerçek vardır ki; müzik bireyler üzerinde oldukça yüksek bir etkiye sahiptir. Elbette ki, müziğin bireyler üzerindeki bu etkisi, kişinin içinde bulunduğu baskın karakter özellikleriyle, ailesel, çevresel, sosyolojik, kültürel, eğitim durumu gibi pek çok başka faktör hatta içinde bulunulan ruhsal durum, sosyal statü, yaş, cinsiyet, gibi etkenlerle şekillense de söz, ezgi, ritm, volüm, armoni, frekans gibi çeşitli müziksel unsurlarla da değişim gösterebilmektedir.

Ancak etki düzeyi ne derece olursa olsun, araştırmalar bireylerin müzik tercihleri ile birtakım kişilik özellikleri arasında sıkı bağlar bulunduğunu göstermektedir (Güner, 1998 akt. Sezer,2011; Mills,1996 akt. Aydoğan ve Gürsoy, 2007; Kelly ve ark.,2003:s.205; Devlin ve ark., 2009). Başka bir deyişle, uzmanlara göre kişilerin müzik tercihlerine bakılarak onların nasıl bir kişiliğe sahip olduğunu tahmin etmek mümkündür. Örneğin, Prof. Adrian North tarafından 36.000 kişi üzerinde ve dünya çapında yapılan kapsamlı araştırmada; müzik tercihlerinin, kişilik, politik kimlik ve zihinsel becerilerle çok yakın ilişkili olduğu tespit edilmiştir. Buna göre; -Yaratıcı ve Karmaşık müzik olarak tanımladığı; klasik, jazz, blues, folk...gibi türleri tercih edenlerin; yaratıcı, toleranslı, siyasi görüşlerinin ise liberal düşünce olduğunu; -Yoğun ve Asi olarak tanımladığı; alternatif, heavy metal ve rock..vb. hayranlarının; fiziksel olarak aktif, zeki olma ihtimali yüksek, risk alabilen meraklı tipler olduğunu; -Eğlenceli ve Geleneksel olarak tanımladığı; country, dini müzikler, pop...vb. tür müzik severlerin; daha neşeli, açık sözlü, siyasi olarak daha konservatif olduğunu; -Enerjik ve Ritmik olarak tanımladığı; hip-hop, soul, funk...vb. müzik dinleyicilerinin; konuşkan, enerjik, muhafazakarlık düşüncesine ters kişiler olduğunu tespit etmiştir (North ve ark., 2005). Aynı şekilde, Robinson ve ark. (1996) tarafından dışa dönüklük, nörotiklik, çılgınlık, isyankarlık, yumuşak başlılık gibi kişilik özellikleri ile rock müzik arasındaki ilişkinin incelendiği bir çalışmada, Rock müzikten hoşlananlarda çılgınlık ve isyankarlık, hoşlanmayanlarda ise yumuşak başlılık eğilimi tespit edilmiştir (akt. Koca, 2007).

Yapılan çalışmalar bireylerin özellikle de gençlerin müzik dinleme alışkanlıklarının kişiliklerine ve/veya kişiliklerinin bir yansıması olan davranışlarına da etki ettiğini göstermektedir. Başka bir açıdan bakıldığında bireylerin kendi kişilik yapılarına uygun müzikleri tercih ettikleri söylenebilir. Örneğin; bazı çalışmalarda

heavy metal türü (hard rock, classic rock, rap.vb.) müzikleri tercih edenlerin etmeyenlere göre intihara, cinayet ve satanizme eğilimli, daha çok psikolojik kaos yaşayan (Wass ve ark., 1989) daha öfkeli ve duygusal problemlere sahip oldukları (Epstein ve ark., 1990) tespit edilmiştir (akt. Kelly D. ve ark.,2003:s.213). Müziğin etkileri konusunda yapılan benzer çalışmalarda da yine heavy metal müziğin gençleri kızgınlığa teşvik edebileceği, yani bir tahrik unsuru olarak rol oynayabileceği (Scheel& Westefeld,1999:s.253), slow müziğin ise davranışlar üzerinde olumlu etkiler yarattığı belirlenmiştir (Mills, 1996 akt. Aydoğan ve Gürsoy, 2007: s.64,73). Yine benzer bir çalışmada heavy metal ve rap müziğini tercih eden öğrencilerin okulla ilgili davranış problemlerinin daha yoğun olduğu ve diğer müzik türlerini dinleyen öğrencilerde benzer sorunlara daha az rastlandığı belirlenmiştir (Hendrics ve ark., 1999:s.39,46). Tüm bu sonuçlar, bireyin beğenileriyle müzik tercihlerinin ve kişilik yapısının yakın bir ilişki içinde olduğu, bu tercihlerin -bireyin kişilik özelliklerinin bir uzantısı olan- davranışlarıyla da etkileşim içinde bulunduğu düşüncesini beraberinde getirmektedir. Nasıl ki müzikal uyarıların doğru kullanıldığında insanlar üzerinde olumlu etkiler yaratabilme özelliğine sahip olduğu söylenebiliyorsa, tam tersi durumda müziğin insanlar üzerinde psikolojik ve davranışsal anlamda olumsuz etkiler oluşturma etkisi de olabilmektedir.

Kişilik özelliklerinin olumsuz bir yansıması olan bireysel davranışlardan biri de saldırganlıktır. Saldırganlık; bireyin niyeti göz önünde bulundurularak hedefe ve/veya başka bireylere zarar verme amacıyla girilen istenmeyen bir davranış olarak tanımlanmakla (Efiltili, 2008 akt. Eroğlu, 2009:s.206) beraber, bu tür davranışlara bütün toplumlarda ve özellikle de gençlerde rastlanmaktadır.

Yukarıda da sözü edildiği üzere, yapılan çalışmalarda özellikle aykırılığın işleyen müzik türlerinin gençler üzerinde olumsuz yansımalar ve yıkıcı etkiler oluşturduğuna dair bilgilere rastlanmaktadır. Güner (1998: s.291) arabesk, heavy metal ve klasik batı müziği dinleyen ergenlerin saldırganlık düzeylerinin araştırıldığı çalışmasında, heavy metal müzik dinlemeyi tercih edenlerin diğer türleri tercih eden gruplardan anlamlı düzeyde saldırgan ve kaygılı davranışlar gösterdiklerini ortaya koymuştur. [Devlin ve ark.](#) (2009) tarafından yapılan çalışmada da müzik tercihleri ile davranış, inanç, tutum ve saldırganlık arasında güçlü bir ilişki olduğu tespit edilmiştir (Scheel ve Westefeld, 1999: s.273), Müziğin etkileri konusunda yaptıkları benzer çalışmada heavy metal müziğin gençleri kızgınlığa teşvik edebileceği, yani bir tahrik unsuru olarak rol oynayabileceğini belirtmişlerdir. Ögel ve ark., (2007) ise yaptıkları çalışmada, birden fazla madde kullanımı ve sık esrar kullanımı olan ergenlerin ise daha çok rap, hip hop, techno, dans müziklerini tercih ettiklerini belirtmişlerdir (Sezer, 2011: s.14).

Müziğin kişilik ve davranışlar üzerindeki etkisine yönelik bütün bu yaklaşımlardan hareketle bu araştırmanın amacı şu şekilde belirlenmiştir:

Bu çalışmanın amacı, üniversite öğrencilerinin müzik dinleme alışkanlıklarını betimleyerek müzik dinleme profillerini ortaya çıkarmak ve tercih edilen müzik türü ile saldırganlık arasındaki ilişkiyi tespit etmektir. Bu amaca ulaşmak için aşağıdaki sorulara cevap aranmıştır:

1. Öğrenci *ailelerinin tercih ettikleri müzik türüne göre* dağılımı nedir?
2. Öğrencilerin *tercih ettikleri müzik türüne göre* dağılımları nedir?
3. Öğrencilerin tercih ettikleri *müzik türünü tercih etme nedenleri* konusundaki görüşlerine göre dağılımı nedir?
4. Öğrencilerin *müzik tercihlerini belirleyen müzikal faktörler* konusundaki görüşlerine göre dağılımı nedir?
5. Öğrencilerin *müziğin yaşamlarında hangi yere ve işleve sahip olduğu* konusundaki görüşlerine göre dağılımı nedir?
6. Öğrencilerin *saldırganlık davranışları* ne düzeydedir?
7. Öğrencilerin *saldırganlık davranışları ile tercih edilen müzik türü arasında herhangi bir ilişki* var mıdır?

Sınırlıklar: Araştırma Selçuk Üniversitesi'nin birkaç fakültesinde öğrenim görmekte olan, tarafsız olarak seçilmiş öğrencilerle ve olumsuz kişilik özelliklerinden 'saldırganlık' davranışıyla sınırlandırılmıştır.

Sayıtlar: Araştırma konusu tespit edilirken, bireylerin günlük hayatta tercih ettikleri müzik türlerinin kişilik yapılarıyla dolaylı ve/veya dolaysız olarak orantılı olabileceği ya da tercih ettikleri müzik türlerinin zamanla davranışlarına da etki edebileceği varsayımından hareket edilmiştir.

Tanımlar: Türk Halk Müziği (THM), Türk Sanat Müziği (TSM), Türk Pop Müziği (TPM), Klasik Batı Müziği (KBM), Yabancı Pop Müzik (YPM)

2. YÖNTEM

2.1. Araştırma Modeli

Üniversite öğrencilerinin müzik dinleme alışkanlıkları profilini ve tercih edilen müzik türü ile saldırganlık davranışları arasındaki ilişkiyi belirlemeyi amaçlayan bu çalışmada, 'tekil' ve 'ilişkisel tarama' modellerinden (Karasar, 1998: s.79) yararlanılmıştır. Tekil tarama modeli, müzik dinleme profillerini ortaya koymak amacıyla, ilişkisel tarama modeli ise; tercih edilen müzik türü ile saldırganlık davranışı arasındaki ilişkiyi belirlemek amacıyla kullanılmıştır.

2.2. Çalışma Grubu

Araştırmanın çalışma grubunu 2011-2012 öğretim yılı güz döneminde Selçuk Üniversitesi'nin farklı fakültelerinde öğrenim gören 149'u kız, 159'u erkek olmak üzere 308 öğrenci oluşturmuştur. Çalışma grubunun belirlenmesinde 'uygun örnekleme' den (Balcı, 1997) yararlanılmıştır.

Örnekleme belirlemede kullanılan yöntem doğrultusunda araştırmanın bulguları çalışma grubu üzerinde tartışılmıştır. Araştırmada yer alan öğrencilerin kişisel özellikleri Tablo 1'de verilmiştir.

Tablo 1. Öğrencilerin Kişisel Özellikleri		
Özellikler	f	%
Cinsiyet		
Kız	149	48,4
Erkek	159	51,6
Fakülte		
Beden Eğitimi ve Spor Yüksekokulu	46	14,9
Edebiyat Fakültesi	47	15,3
Eğitim Fakültesi	52	16,9
Fen Fakültesi	48	15,6
Güzel Sanatlar Fakültesi	64	20,8
Mühendislik Fakültesi	51	16,6

Tablodan da anlaşılacağı üzere cinsiyet ve öğrenim dalları bakımından katılımcıların oranının birbirlerine yakındır.

2.3. Veri Toplama Araçları

Araştırmada 'Kişisel Bilgiler Bölümü' ve 'Saldırganlık Ölçeği' olmak üzere iki bölümden oluşan bir bilgi toplama aracı kullanılmıştır.

Kişisel bilgi formu: Öğrencilerin demografik özelliklerini, müzik dinleme alışkanlıklarının birtakım değişkenlerle ilişkisini ve müzik tercihlerini ortaya çıkarmaya yönelik soruların yer aldığı araştırmacılar tarafından oluşturulan formdur.

Saldırganlık Ölçeği: Araştırmaya katılan öğrencilerin saldırganlık düzeylerini ölçmek üzere Buss ve Perry (1992) tarafından geliştirilen ve Türkçe'ye uyarlaması Can (2002) tarafından yapılan 'Saldırganlık Ölçeği' (Aggression Questionnaire /AQ) kullanılmıştır. 34 maddeden oluşan ölçeğin 'Fiziksel Saldırganlık', 'Sözel Saldırganlık', 'Öfke', 'Düşmanlık' ve 'Dolaylı Saldırganlık' olmak üzere beş alt boyutu bulunmaktadır. Ölçek (1) karakterime hiç uygun değil, (2) karakterime çok

az uygun, (3) karakterime biraz uygun, (4) karakterime çok uygun ve (5) karakterime tamamen uygun şeklinde beşli Likert tipi derecelendirmeye sahiptir. Ölçekten alınabilecek en düşük puan 34; en yüksek puansa 170'tir. Ölçekten alınan puanların değerlendirilmesi faktör bazında yapılmakta olup, ölçeğin tümünden alınan puanlar kullanılmamaktadır. Ölçeğin her bir alt boyutundan alınan yüksek puan, bireyin o faktöre ilişkin saldırganlık davranışına sahip olduğunu göstermektedir. Ölçeğin Buss ve Perry tarafından yapılan test tekrar test puanları .72 ve .80 arasında değişmektedir. Ölçeğin Can (2002) tarafından yapılan iç tutarlılık çalışmasında Cronbach alfa katsayısı toplam ölçüm için ilk testte $r=0.913$, yeniden test için $r=0.915$; alt ölçekler için fiziksel saldırganlık $r=0.832-0.854$, sözel saldırganlık $r=0.599-0.361$, öfke $r=0.728-0.740$, düşmanlık $r=0.740-0.757$, dolaylı saldırganlık $r=0.539-0.361$ hesaplanmıştır. Bu araştırma için yapılan güvenilirlik çalışmasında elde edilen bulgular fiziksel saldırganlık alt boyutu için ,83, sözel saldırganlık alt boyutu için ,65, öfke alt boyutu için ,70, düşmanlık alt boyutu için ,75 ve dolaylı saldırganlık için ,53 olarak hesaplanmıştır. Bu bulgular ölçeğin iç tutarlılığı ve güvenilirliğinin yüksek olduğunun bir göstergesi olarak kabul edilmiştir.

2.4. İşlemler

Araştırmada öğrencilerin müzik dinleme profillerinin belirlenmesinde yüzde ve frekans değerleri, öğrencilerin saldırganlık düzeylerinin belirlenmesinde aritmetik ortalama ve standart sapma değerleri kullanılmıştır. Tercih edilen müzik türü ile saldırganlık davranışları arasındaki ilişkiyi belirlemek amacıyla ise tek yönlü varyans analizinden, karşılaştırmalardaki farklılığın kaynağının bulunması amacıyla da varyansların homojen olmadığı durumlarda kullanılan Games Howell Testi'nden yararlanılmıştır.

3. BULGULAR

Bulgular, araştırmada cevap aranan sorulara göre sırasıyla analiz edilerek tablolar halinde sunulmuştur.

3.1.Öğrenci Ailelerinin Tercih Ettikleri Müzik Türlerine İlişkin Bulgular

Tablo 2. Ailelerin Tercih Ettikleri Müzik Türleri			
Müzik Türü	N	f	%
THM	308	121	39,3
TSM	308	50	16,2
Türk Pop Müziği	308	91	29,5
Arabesk – Fantezi	308	26	8,4
Klasik Batı Müziği	308	8	2,6
Yabancı Müzikler	308	9	2,9
Jazz/Blues	308	3	1,0
Toplam	308	308	100

Tablo 2’de görüldüğü üzere, aileler tarafından en çok tercih edilen müzik türü THM’dir (% 39,3). Bunu sırasıyla TPM (% 29,5) ve TSM(% 16,2) takip etmektedir. Jazz türünü tercih edenlerin oranı ise sadece % 1’dir.

3.2. Öğrencilerin Tercih Ettikleri Müzik Türlerine İlişkin Bulgular

Müzik Türü	N	f	%
Klasik Batı Müziği	308	18	5,8
TSM	308	46	14,9
Türk Pop Müziği	308	83	26,9
Rock Müzik	308	34	11
THM	308	54	17,5
Yabancı Pop Müzik	308	19	6,2
Arabesk – Fantezi	308	20	6,5
Özgün Müzik	308	23	7,5
Jazz, Blues	308	5	1,6
Diğer	308	6	1,9
Toplam	308	308	100

Tablodan da anlaşılacağı üzere öğrencilerin en çok tercih ettikleri müzik türü; Türk Pop Müziğidir (%26,9). Bunu THM (%17,5) ve TSM (%14,9) takip etmektedir. Rock müzik, Özgün müzik, Arabesk-Fantezi, YPM, KBM ve diğer türler daha az tercih oranıyla ardından gelmektedir. Öğrenciler tarafından en az tercih edilen müzik türü ise Jazz/Blues’dur (%1,6).

3.3. Öğrencilerin ‘Tercih Ettikleri Müzik Türünü Tercih Etme Nedenleri’ Konusunda Görüşlerine İlişkin Bulgular

Müzik Tercihini Belirleyen Faktörler	N	f	%
Kendime yakın bulmam / Bu türü seviyor olmam	308	262	85,1
Aile ve çevremın etkisi	308	20	6,5
Kültürel etkenler	308	26	8,4
Toplam	308	308	100

Öğrenciler müzik tercihlerini oluştururken ‘kendilerine yakın bulma/ bu türü seviyor olma’ faktörünün çok yüksek bir oranda (%85,1) etkili olduğunu belirtmiştir. ‘Kültürel etkenler’ (%8,4) ile ‘aile ve çevrenin’ (%6,5) etkisinin ise öğrencilerin müzik tercihlerini etkileme hususunda yetersiz kaldığını görmekteyiz.

Bu bulgulara göre öğrenciler müzik tercihlerini belirlerken aile ve çevrenin etkisinin son derece az olduğunu belirtse de, önceki tablolardan da anlaşılacağı üzere öğrencilerin ve ailelerinin tercih ettikleri müzik türlerindeki benzerlik; aile içinde dinlenen türlerin bireylerin tercihlerini ister istemez etkilediği sonucunu ortaya koymaktadır.

3.4. Öğrencilerin ‘Müzik Tercihlerini Belirleyen Müzikal Faktörler’ Konusunda Görüşlerine İlişkin Bulgular

Nedenler	N	f	%
Müzikal faktörler (ritm, ezgi, tempo vb.)	308	56	18,2
Şarkı sözleri	308	37	12
Hem müzikal faktörler hem şarkı sözleri	308	187	60,7
Aldığım eğitim / Geçmişten bugüne kadar elde ettiğim deneyim ve birikim	308	28	9,1
Toplam	308	308	100

Öğrencilerin yarısından fazlası (%60,7) ‘hem müzikal faktörlerin hem de şarkı sözlerinin’ müzik türünü tercih etmede aynı oranda etkili olduğunu belirtmiştir. Bu sonuç, şarkı sözlerinin ve ritm, ezgi gibi müzikal unsurların bireyler tarafından ayrı ayrı değil de bir bütün olarak değerlendirildiğini göstermektedir.

3.5. Öğrencilerin ‘Müziğin Yaşamlarında Hangi Yere ve İşleve Sahip Olduğu’ Konusunda Görüşlerine İlişkin Bulgular

Müziğin Yeri ve İşlevi	N	f	%
Kendini ifade etme ve sosyalleşme aracı	308	81	26,3
Boş zaman etkinliği	308	46	14,9
Eğitim ve kültürlenme aracı	308	30	9,7
Rahatlama ve dinlenme aracı	308	151	49
Toplam	308	308	100

Öğrencilerin yaklaşık olarak yarısı (%49) müziği ‘rahatlama ve dinlenme aracı’ olarak görmektedirler. Öğrencilerin % 26,3’ü müziği ‘sosyalleşme aracı’ olarak, %14,9’u ‘boş zaman etkinliği’ olarak ve %9,7’si ‘eğitim ve kültürlenme aracı’ olarak görmektedirler.

3.6. Öğrencilerin Saldırganlık Davranışlarına İlişkin Bulgular

Saldırganlık Türleri	N	x	%
Sözel saldırganlık	308	12,99	3,17
Fiziksel saldırganlık	308	16,98	6,96
Öfke	308	20,40	5,56
Düşmanlık	308	17,12	6
Dolaylı saldırganlık	308	14,11	3,75

Tablo 7’de öğrencilerin alt ölçeklerden aldıkları puan ortalamaları verilmiştir. Öğrenciler ‘sözel saldırganlık’ boyutunda 12,99 puan ortalaması, ‘fiziksel saldırganlık’ boyutunda 16,98 puan ortalaması, ‘öfke’ boyutunda 20,40 puan ortalaması, ‘düşmanlık’ boyutunda 17,12 puan ortalaması ve ‘dolaylı saldırganlık’ boyutunda 14,11 puan ortalaması elde etmişlerdir. Ortalaması en yüksek saldırganlık türü; öfke, en az ise; sözel saldırganlıktır. Buradan öğrencilerin ‘öfke’ saldırganlık davranışına daha çok sahip oldukları söylenebilir.

3.7. Öğrencilerin Tercih Edilen Müzik Türüne Göre Saldırganlık Davranışlarına İlişkin Bulgular

Saldırganlık Türleri	Tercih edilen müzik türü	x	ss
Sözel saldırganlık	Klasik Batı Müziği	12,33	2,93
	TSM	14,33	2,93
	Türk Pop Müziği	12,88	3,35
	Rock Müzik	12,29	2,93
	THM	12,51	2,78
	Yabancı Pop Müzik	13,21	2,61
	Arabesk-Fantezi	13,60	3,81
	Özgün Müzik	12,26	3,45
Fiziksel saldırganlık	Jazz, Blues	14,00	3,94
	Klasik Batı Müziği	14,76	6,65
	TSM	17,44	7,49
	Türk Pop Müziği	14,94	5,72
	Rock Müzik	15,35	5,42
	THM	16,94	7,30
	Yabancı Pop Müzik	17,21	6,63
	Arabesk-Fantezi	25,10	6,32
	Özgün Müzik	19,00	7,36
	Jazz, Blues	20,60	5,02

Öfke	Klasik Batı Müziği	19,05	5,75
	TSM	21,84	6,41
	Türk Pop Müziği	19,20	5,42
	Rock Müzik	19,05	4,47
	THM	20,33	5,70
	Yabancı Pop Müzik	20,73	4,81
	Arabesk-Fantezi	23,40	5,17
	Özgün Müzik	21,04	5,20
	Jazz, Blues	24,80	5,06
Düşmanlık	Klasik Batı Müziği	16,00	5,43
	TSM	17,77	5,69
	Türk Pop Müziği	17,21	7,69
	Rock Müzik	16,61	4,74
	THM	16,25	5,32
	Yabancı Pop Müzik	16,47	5,52
	Arabesk-Fantezi	19,20	3,98
	Özgün Müzik	16,91	5,46
	Jazz, Blues	21,00	3,74
Dolaylı saldırganlık	Klasik Batı Müziği	13,05	3,65
	TSM	14,71	4,55
	Türk Pop Müziği	14,39	3,60
	Rock Müzik	14,41	3,26
	THM	12,87	3,34
	Yabancı Pop Müzik	14,63	3,41
	Arabesk-Fantezi	14,30	4,11
	Özgün Müzik	14,56	4,41
	Jazz, Blues	14,20	2,58

Araştırmanın 7. sorusunda öğrencilerin saldırganlık davranışlarının tercih edilen müzik türüne göre değişip değişmediğine bakılmıştır. Bunun için, öğrencilerin Saldırganlık Ölçeği'ndeki her bir alt boyuta ilişkin puan ortalamalarının tercih edilen müzik türü değişkenine göre çözümlenmesi yapılmıştır. Çözümleme sonunda elde edilen değerler Tablo 8'de verilmiştir.

Tablo 8'deki değerlere göre, öğrenciler saldırganlık boyutlarına ilişkin farklı müzik türlerinde farklı puan ortalamaları elde etmişlerdir. Alt boyut 1 örneğin; 'Sözel saldırganlık' boyutunda en yüksek puan ortalamasını TSM dinleyen öğrenciler elde ederken, en düşük puan ortalamasını Özgün Müzik dinleyen öğrenciler elde etmişlerdir. Alt boyut 2 'fiziksel saldırganlık' boyutunda en yüksek puan ortalamasını Arabesk-Fantezi müzik dinleyen öğrenciler elde ederken, en düşük puan ortalamasını Klasik Batı Müziği dinleyen öğrenciler elde etmişlerdir. Alt boyut 3 'öfke' boyutunda en yüksek puan ortalamasını Jazz müzik dinleyen öğrenciler elde ederken, en düşük puan ortalamasını Klasik Batı Müziği ve Rock

müzik dinleyen öğrenciler elde etmişlerdir. Alt boyut 4 ‘düşmanlık’ boyutunda en yüksek puan ortalamasını Jazz müzik dinleyen öğrenciler elde ederken, en düşük puan ortalamasını Klasik Batı Müziği dinleyen öğrenciler elde etmişlerdir. Alt boyut 5 ‘dolaylı saldırganlık’ boyutunda ise TSM dinleyen öğrenciler en yüksek puan ortalamaları elde ederlerken THM dinleyen öğrenciler de en düşük puan ortalamasını elde etmişlerdir.

Öğrencilerin tercih ettikleri müzik türüne göre saldırganlık ölçeğinin alt boyutlarından elde ettikleri puan ortalamaları arasındaki farkın anlamlı olup olmadıklarını belirlemek için grup ortalamaları arasında varyans çözümlenmesi yapılmıştır. Farklı müzik türlerini tercih eden öğrencilerin saldırganlık ölçeği alt boyutlarından aldıkları puan ortalamaları üzerinde yapılan varyans çözümlenmesi sonucunda ‘fiziksel saldırganlık’ boyutunda elde edilen F değeri (5.300) .05 anlamlılık düzeyinde F tablo değerinden büyük bulunmuştur. Bu değer, farklı türde müzik tercihi olan öğrencilerin ‘fiziksel saldırganlık’ boyutunu betimleyen puan ortalamaları arasında anlamlı farklılıklar olduğunu göstermektedir. Başka bir deyişle, ‘fiziksel saldırganlık’ davranışları tercih edilen müzik türüne bağlı olarak anlamlı bir şekilde değişmektedir. Buna karşılık, yapılan varyans çözümlenmesi sonunda, ‘sözel saldırganlık’, ‘öfke’, ‘düşmanlık’ ve ‘dolaylı saldırganlık’ boyutlarında elde edilen F değerleri (sırasıyla 1.690, .710, .809 ve 1.112) .05 anlamlılık düzeyinde F tablo değerinden daha küçük olduğu belirlenmiştir. Bu bulgu, öğrencilerin tercih ettikleri müzik türüne göre ‘sözel saldırganlık’, ‘öfke’, ‘düşmanlık’ ve ‘dolaylı saldırganlık’ boyutlarındaki saldırganlık davranışlarını betimleyen puan ortalamaları arasında anlamlı bir farklılık olmadığını göstermektedir. Başka bir deyişle, öğrencilerin ‘sözel saldırganlık’, ‘öfke’, ‘düşmanlık’ ve ‘dolaylı saldırganlık’ davranışları tercih edilen müzik türüne göre anlamlı bir şekilde değişmemektedir.

Farklı müzik türü tercih eden öğrencilerin alt boyut 2 ‘fiziksel saldırganlık’ boyutuna ilişkin puan ortalamaları arasındaki anlamlı farklılığın hangi gruplar arası farklılıktan kaynaklandığını belirlemek amacıyla, öncelikle varyansların homojenliği Levene testi ile incelenmiş, Levene homojenlik testinin sonuçlarına bağlı olarak ‘Games Howell’ testi yapılmıştır. Test sonucunda elde edilen değerlere göre, fiziksel saldırganlık puan ortalamaları arasındaki farkın Arabesk-Fantezi müziği tercih edenler ile Klasik Batı Müziği, Türk Sanat Müziği, Türk Pop Müziği, Rock Müzik, THM ve Yabancı Pop Müzik tercih edenlerin puan ortalamaları arasında olduğu görülmektedir. Buna göre, Arabesk-Fantezi Müziği tercih eden ($x=25,10$) öğrencilerin Klasik Batı Müziğini ($x=14,76$), Türk Sanat Müziğini ($x=17,44$), Türk Pop Müziğini ($x=14,24$), Rock Müziği ($x=15,35$), THM’ni ($x=16,94$) ve Yabancı Pop Müziği ($x=17,21$) tercih eden öğrencilere göre daha çok fiziksel saldırganlık davranışları sergiledikleri söylenebilir.

THM dinlemeyi tercih eden bireylerin sürekli öfke puan ortalamalarının diğer müzik türlerini dinlemeyi tercih eden bireylere göre en yüksek olduğu görülmüştür. Klasik müzik dinlemeyi tercih eden bireylerin öfke içte puan ortalamalarının en yüksek olduğu grubu oluşturduğu görülmüştür.

Genel olarak değerlendirildiğinde öfke dışta puan ortalamalarının en yüksek olduğu grubu arabesk müziği dinlemeyi tercih eden bireylerin oluşturduğu görülmüştür.

Benzer şekilde yapılan başka bir çalışmada da (Sezer, 2011:s.16) istatistiksel olarak anlamlı düzeyde farklılaşma olmasa da öfke kontrol puan ortalamalarının en yüksek olduğu grubu, klasik müzik ve ney müziği dinleyenlerin oluşturduğu görülmüştür. Bu durum bu müzik türlerini dinlemeyi tercih eden bireylerin öfkelerini kontrol etmede diğer müzik türlerini dinlemeyi tercih eden bireylere göre daha başarılı olduklarını göstermektedir. Psikolojik belirti puan ortalamalarının en yüksek olduğu grubu özgün müzik ve klasik müzik dinlemeyi tercih eden bireylerin oluşturduğu görülmüştür.

4. TARTIŞMA, SONUÇ ve ÖNERİLER

Üniversite öğrencilerinin müzik dinleme alışkanlıklarını betimleyerek müzik dinleme profillerini ortaya koymak ve tercih edilen müzik türü ile saldırganlık arasındaki ilişkiyi tespit etmek amacıyla gerçekleştirilen araştırmada şu sonuçlara ulaşılmıştır:

Öğrencilerin en çok tercih ettikleri müzik türü Türk Pop Müziğidir. Bunu THM ve TSM takip etmektedir. Öğrenciler tarafından en az tercih edilen müzik türü ise jazz'dır. Bu sonuçlar üniversite öğrencileriyle yapılan başka bir çalışmayla (Çevik ve ark. 2003:s.) birebir uyumludur. Gençlerin en çok pop müziği tercih ediyor olması sonucu, üniversite öğrencileri arasında yapılan ulusal ve uluslararası başka çalışmalarla da (Kaşar ve Yöndem, 2006; Yaylalı, 2006; URL:1) benzerlik göstermektedir.

Ege bölgesindeki üniversitelerde yapılan bir çalışmada ise (Yılmaz ve Kapancıoğulları, 2007:s.272,281) bu sonuçlarla uyumsuz olarak, en çok tercih edilen tür yabancı pop, rock ve jazz/blues'dur. İç Anadolu Bölgesinde yapılan çalışmamızla bulgular açısından fazla benzerlik göstermeyen bu sonuçlardan hareketle söylenebilir ki yaşanan çevre ve bölgesel farklılıklar müzik tercihlerini de etkileyebilmektedir. Çalışmamızda klasik müzik, jazz/blues gibi türlerin tercih edilmemesinin sebebi olarak, bu türlerin yeterince tanınmadığı ve dolayısıyla öğrenciler açısından yeterli ilgiyi kazanamadığı düşünülebilir.

Aileler tarafından en çok tercih edilen müzik türü ise THM'dir. Bunu sırasıyla TPM ve TSM'i takip etmektedir. Jazz türünü tercih edenlerin oranı ise % 1'dir. Ailelerin tercih ettikleri müzik türleri ile öğrencilerin tercih ettikleri müzik türleri arasında sırası değişmekle birlikte en çok ve en az tercih edilen üç müzik türü arasında benzerlik vardır. Bu durum yakın çevrenin bireyin müzik tercihlerini belirlemedeki etkili olduğunu düşündürmektedir.

Öğrenciler 'kendilerine yakın bulma/bu türü seviyor olma' faktörünün müzik tercihlerini etkileyen en önemli faktör olduğunu, kültürel etkenlerin ve aile/çevrenin etkisinin ise son derece yetersiz olduğunu belirtmişlerdir. Ancak araştırma bulgularına göre öğrencilerin müzik tercihlerinin ailelerinininki ile hemen hemen aynı olması aile ve çevrenin etkisinin yadsınamayacak düzeyde olduğunu göstermektedir. Erdal (2009: s.188,196) tarafından yapılan çalışmada da Türk müziği ve Klasik müzik dinleyen üniversite öğrencileri bu seçimlerinde en çok aileden etkilendiklerini ifade etmişlerdir.

Öğrencilerin yarısından fazlası müzik türünü tercih etme nedeni olarak 'müzikal faktörleri ve şarkı sözlerini' birbirinden ayırmayıp her ikisinin de etkili olduğunu belirtmiştir. Bu sonuç öğrencilerin dinledikleri türlerde söz ve ezgiyi bir bütün olarak düşündüklerini, ayrı ayrı değerlendirmediklerini göstermektedir. 'Alınan eğitim ve edinilen deneyim'in müzik tercihlerini belirlemede daha az etkili olduğunu belirtmeleri ise, ülkemizde verilmekte olan müzik eğitiminin öğrencilerin beğenilerini şekillendirmekte yetersiz kaldığını göstermektedir.

Öğrencilerin yaklaşık olarak yarısı (%49) müziği 'rahatlama ve dinlenme aracı' olarak, %26,3 ise 'sosyalleşme aracı ve boş zaman etkinliği' olarak görmektedir. Müziği 'eğitim ve kültürlenme aracı' olarak görme oranı ise oldukça yetersizdir. Öğrencilerin müziği eğitim ve kültürlenme aracı olarak görmeyip, daha çok rahatlama ve dinlenme amaçlı kullandıklarını ifade etmeleri kendi içinde tutarlılık göstermektedir. Bu sonuçlar, gençlerimizin müziğin bir bilim ve sanat dalı olarak yeterince tanınmadığı ve kullanılmadığını bir anlamda onaylamaktadır. Büyük bir çoğunluğunun da müziği sosyalleşme aracı ve boş zaman etkinliği olarak görmeleri, öğrencilerin önemli bir bölümünün sosyal yaşamında müziğin anlamlı bir yer tuttuğunu açıklamaktadır.

Araştırma sonuçlarına göre, öğrenciler müzik türlerinden bağımsız olarak en fazla 'öfke' saldırganlık davranışlarına sahiptirler. Bireylerin gündelik yaşamda dinlemeyi tercih ettikleri müziğin öfkelerine ve psikolojik durumları üzerine etkisinin olup olmadığı saptanmaya çalışılan bir çalışmada (Sezer,2011:s.13) klasik müzik ve tasavvuf müziği dinlemeyi tercih eden bireylerin öfke kontrol puan ortalamalarının en yüksek olduğu görülmüştür. Bu da bu tür müzikleri tercih eden

bireylerin öfkelerini kontrol etmede diğer müzik türlerini tercih edenlere göre daha başarılı olduklarını göstermektedir.

Sözel, öfke, düşmanlık ve dolaylı saldırganlık davranışları tercih edilen müzik türüne göre anlamlı olarak *değişmezken*, ‘fiziksel saldırganlık’ davranışları tercih edilen müzik türüne göre anlamlı olarak *değişmektedir*. Arabesk-fantezi müziği dinleyenler diğer müzik türlerini tercih edenlere göre daha çok fiziksel saldırganlık davranışları sergilemektedirler. Bu tür müziklerdeki müzikal öğelerin ve şarkı sözlerinin daha çok depresif duyguları harekete geçiren türden olması, bireylerin bu mesajlardan negatif yönde etkilenmesine neden olabilmektedir. Roberts ve ark. (1998) müziğe bağlı duygusal tepkiler arttıkça bireylerde risk alma davranışının arttığını gözlemiş ve risk alma davranışı sergilenirken de bireylerin yoğun olumsuz duygular yaşadıklarını tespit etmişlerdir (akt. Sezer, 2011: s.9). Uzmanlara göre müzikal etkinlikler sayesinde bireyler mevcut sağlıksız duyguları ve tepkileri ortaya çıkarıp, onları olması gerektiği şekilde yeniden yapılandırır. Ayrıca Dünya’daki en eski tedavi yöntemlerinden olan müzik terapi uygulamalarının bireylerin kişisel gelişimlerine katkıda bulunması, özgüvenlerini sağlaması, davranış sorunları ve ruhsal problemlerinin giderilmesi, iletişim sorunlarının üstesinden gelmelerini sağlaması açısından kullanılır olmasından hareketle, müziğin bu yönünün özellikle psikolojik desteğe ihtiyacı olan öğrencilerin eğitiminde kullanılması önerilebilir.

Lise ve üniversite öğrencileri üzerinde yapılan ve araştırma sonuçlarını destekleyen bir çalışmada (Sezer,2011:s.14), arabesk müzik dinleyen bireylerin öfke puanlarının diğer türleri dinleyenlere göre oldukça yüksek olduğu tespit edilmiştir. Bu durum, bu gruptaki kişilerin öfkelerini kontrol edemediklerini ve dışa vurduklarını göstermektedir. Ergenlerin dinledikleri müzik türünün depresyon ve saldırganlık düzeyine etkisini incelediği başka bir çalışmada da (Güner, 1998), arabesk müzik dinleyen öğrencilerin depresyon ve saldırganlık düzeylerinin heavy metal ve klasik batı müziği dinleyen öğrencilerden daha yüksek olduğu belirlenmiştir (akt. Sezer, 2011: s.12). Bütün bu bulgular, araştırma bulguları ile örtüşmektedir.

Bu sonuçlardan hareketler şu önerilerde bulunabilir:

Sadece üniversite öğrencileriyle sınırlı tutulan bu araştırmanın farklı yaş grupları ve özellikle de kimliklerini yeni yeni kazanan ergenler üzerinde tekrarlanmasının, elde edilecek bulgulara göre bireyleri yönlendirme konusunda faydalı olacağı düşünülmektedir.

Eğitim sistemimiz içinde yer alan müzik derslerine programlarda daha fazla yer verilmesi, programlar içinde de bireylerin müzik beğenilerini geliştirmeye yönelik müzik dinletilerinin daha çok yer almasının yararlı olacağı düşünülmektedir.

Bu araştırmadaki değişkenlerden olan saldırganlık davranışı dışında, olumlu ve/veya olumsuz başka kişilik özelliklerine müzik tercihlerinin yansımalarının yada müzik tercihlerinin ölçülebilir diğer kişilik özellikleriyle ilişkisinin test edileceği farklı çalışmalar yapılabilir.

Bulgulardan anlaşıldığı üzere öğrencilerin klasik müzik dinleme alışkanlıkları son derece yetersizdir. Bu yetersizliğin ana sebeplerinin ülkemizde verilmekte müzik eğitiminin ve bu eğitime ayrılan sürenin yeterli olmadığı ve ayrıca bu eğitim sürecinde müzik türlerinin kaliteli örneklerinin tanıtımına fazlaca yer verilememesi sayılabilir. Eğitim sürecindeki eksikliğe radyo, tv, özel müzik dershaneleri gibi kişilerin müzik tercihlerinde daha etkili olan yaygın eğitim kuruluşlarının arz-talep çerçevesindeki olumsuz işleyişleri de eklenince toplumun müzik kültürü olumsuz yönde şekillenmektedir. Halkın müzik kültürü ve bilgisinin o toplumun kültürel yapısını şekillendirdiğinden yola çıkarak örgün eğitim kurumlarında bu eğitimin temelleri en sağlam şekilde atılmalıdır.

Benzer araştırmaların, ülkemizdeki farklı coğrafi bölgeleri dikkate alınarak tekrarlanması ve böylelikle yaşanan çevre ve bölgesel farklılıkların müzik tercihlerinin ortaya konması ve/veya bu bölgelerdeki saldırganlık düzeyi ile ilişkilendirilmesi sağlanabilir.

KAYNAKÇA

Aydoğan, Y. ve Gürsoy, F. (2007). Müzik dinleme alışkanlıklarının ve bazı değişkenlerin lise ikinci sınıf öğrencilerinin sürekli kaygı düzeyleri üzerindeki etkilerinin incelenmesi. *AİBÜ Eğitim Fakültesi Dergisi*, 7 (1), 64-73.

Balcı, A. (1997). *Sosyal Bilimlerde Araştırma*. Ankara: Cantekin Matbaası.

Buss, A.H., & Perry, M. (1992). The aggression questionnaire. *Journal of Personality and Social Psychology*, 63, 452-459.

Can, S. (2002). 'Aggression questionnarire' adlı ölçeğin Türk popülasyonunda geçerlik ve güvenilirlik çalışması. Yayınlanmamış uzmanlık tezi, Gülhane Askeri Tıp Akademisi ruh sağlığı ve hastalıkları servisi şefliği, İstanbul.

Çevik, S. Akın, Ö., Onuk, Ö., Yalçınkaya, B. (2003). Cumhuriyetin 80. yılında gazi üniversitesi gençliğinin yaşamında müziğin yeri ve işlevi. *Cumhuriyetimizin 80. Yılında Müzik Sempozyumu*, 30-31 Ekim 2003, İnönü Üniversitesi, Malatya.

[Devlin, J.M.](#) and Seidel, S. (2009). *Music preferences and their relationship to behaviors, beliefs, and attitudes toward aggression*. (Online submission to Eric.ed.gov).

Hendricks, C. B., Robinson, B., Bradley, L. J. & Davis, K. (1999). Using Music Techniques to Treat Adolescent Depression. *Journal of Humanistic Counseling, Education & Development*, Sep. (38)1: 39-46.

Erdal, B. (2009). Müzik Tercihleri ve Kişilik İlişkisi. *Cumhuriyet Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi*, Aralık, 35 (2), 188-196.

Eroğlu, E. S. (2009). Saldırganlık davranışının boyutları ve ilişkili olduğu faktörler: lise ve üniversite öğrencileri üzerine karşılaştırmalı bir çalışma. *Selçuk Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*, 21.

Güner, N. (1998). Ergenlerin dinledikleri müzik türü ile saldırganlık düzeyleri arasındaki ilişkinin incelenmesi. *VII. Ulusal Eğitim Bilimleri Kongresi*, 9-11 Eylül, Konya, Cilt 1: 291-299.

Karasar, N. (1998). *Bilimsel Araştırma Yöntemi*. Ankara: Nobel yayın dağıtım. 79-81.

Koca, Ş. (2007). *Mesleki müzik eğitimi alan ve almayan lise öğrencilerinin genel kişilik özelliklerinin kişilik envanterlerine göre incelenmesi*, Yayınlanmamış doktora tezi, Sosyal bilimler enstitüsü, Konya.

Kaşar, K. & Yöndem, S. (2006). Muğla üniversitesi öğrencilerinin klasik gitar ile ilgili bilgi ve tutumları. *Muğla Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*, Bahar (16).

Kelly D. Schwartz, K. ve Fouts, T. G. (2003). Music preferences, personality style and developmental issues of adolescents. *Journal of Youth and Adolescence*, 32, (3), (205–213).

North, A. C., Desborough, L., & Skarstein, L. (2005). Musical preference, deviance, and attitudes towards celebrities. *Personality and Individual Differences*, 38, 1903-1914.

Scheel, K. R. & Westefeld, J. S. (1999). Heavy metal music and adolescent suicidality: an empirical investigation. *Adolescence*, 34 (134), 253-273.

Sezer, F. (2011). Öfke ve psikolojik belirtiler üzerine müziğin etkisi, *İnsan Bilimleri Dergisi*, 8 (1). 1472-1493.

Yaylalı, M. (2006). *Üniversite gençliğinin sosyo-ekonomik profili araştırması*. Atatürk Üniversitesi yayınları. ISBN 9554421218

Yılmaz, C. ve Kapancıoğulları Ö. (2007). Üniversite öğrencilerinin müzik ürünleri ve edinim yolları konusundaki tercihleri. *Selcuk Üniv. Karaman İ.İ.B.F. Dergisi*, 12(9), 272-281.

URL1. <http://www.memurlar.biz/haber/genclerin-tercihi-pop-muzik-139922.html>. Erişim tarihi: 25 Mayıs 2012